

הורינו

פרשת משפטים תשפ"ה | שנה ב' 63

הורים נאמן הול

הורינו דברות קדשך

כיבוד אב ואם בפרשת השבוע עפ"י המאורות הגדולים, הגאון רבי שמשון קורלנדסקי שליט"א

ומקלל אביו ואמו מות יומת (כ"א, י"ז)

הנה בתרגום אונקלוס ויונתן בן עוזיאל תירגמו "ודילוט אבוהי ואמיהי", דהיינו, שקילל אביו ואמו. אולם בתרגום ירושלמי כתוב "ודי מבזי" - ופירושו, שמבזה אביו ואמו. כלומר, שבכלל האיסור של "מקלל" יש איסור לבזות אביו ואימו. החיד"א² מביא שבספר מנחה בלולה הקשה, מדוע חייב מיתה על זה, הרי האב יכול למחול על כבודו ומשום כך גם על בזיונו. ותירץ שם שהרי התורה מדברת שמענישים בעדים והתראה, ואם כן וודאי שהאב לא מחל.

וכעין זה כתב לתרץ בספר פענח רזא, שכיון שהיה זה בעדים והתראה, שוב אינו יכול למחול למפרע. על כל פנים משמע מדבריהם שאילולא העדים וההתראה יכול היה האב למחול על בזיונו.

אולם הריב"ש³ בשם הראב"ד כתב שאין האב יכול למחול על בזיונו. ואפילו שאומרים תמיד שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול, אבל וודאי שאין האב יכול למחול לבנו שיאמר לו דברי חירופים וגידיפים. וכבר הובאו דבריו בכסף משנה⁴ להלכה.

ומכאן אביו ואמו מות יומת (כ"א, ט"ו)

מובא במדרש הנעלם: מאי מות יומת - בעולם הזה ובעולם הבא. ובספר מאה שערים הביא דברי המדרש וכתב, כי ממאמר זה יתבאר ויתברר עונש ועוון המרימים יד אבותיהם **ומבזים ומצערים אותם**, שנענשים גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. ועוד הביא במאה שערים (ע"ד) דברי המדרש¹ על הפסוקים וְכִי יֵכָּה אִישׁ אֶת עֵין עֶבְדוֹ וְכוּ' וְאִם יֵשׁן עֶבְדוֹ אוֹ יֵשׁן אֶמְתּוֹ יִפֹּל לְחַפְזֵי יִשְׁלַחֲנּוּ תַחַת שָׁנָו. (כ"א, כ"ו-כ"ז) העוסקים בעבד כנעני היוצא בשן ועין. לפי שהקללה של כנען "עבד עבדים יהיה לאחיו", הגיעה בשל כך **שראה בעיניו את ביזוי אביו נח, והלך וסיפר לאחיו**. ועל כן כאשר לוקה עבד כנעני בשן ועין ממילא כבר קיבל עונשו כנגד אותו החטא של כנען אביו, ועל כן עתה יכול לצאת לחירות.

1. מדרש רבה פרשה ל"ו ס' ה' 2. שו"ר ברכה ס"ר מ' סעיף י"ט 3. מובא בשו"ר ברכה, בשם הריב"ש בשו"ת סימן ר"כ 4. סוף פרק ד' מהלכות תלמוד תורה

כשם שחובה על כל אחד ואחד מישראל ללמוד את ההלכות המצויות, כהלכות ברכות, שבת, שמירת הלשון ועוד, כך חובה על כל אדם ללמוד ולשנן את הלכות כיבוד אב ואם ומוראם, שמצווה זו היא תמידית בכל זמן, וחמורה היא עד מאוד, ואם לא ילמד את הלכותיה, מאין ידע היאך לקיימן, ויכשל בדברים רבים, מבלי לדעת שהוא נכשל.

הורינו דרך חיים

כיבוד אב ואם בהלכה ומנהג

שאלות מעשיות בעניין מניעת רווח בשל קיום מצוות כיבוד אב ואם

זה משלו כי הרי כל מה שלוקח פועל הוא כדי לאפשר לעצמו להרוויח.

וב'עלינו לשבח² הובא בשם מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א אודות ראובן שהוא בעל חנות, וגם אביו מחזיק בסמוך אליו חנות משלו של אותו סוג סחורה. וראובן שקל לפרסם על "מבצע הנחות" אך הוא חשש שהדבר יפגע בפרנסת אביו, ברם, מאידך טען שכיבוד אב משל אב ואין הוא חייב להפסיד. ובספק דברים זה הורה מרן שליט"א שבאופן כזה אסור לו לפגוע בפרנסת אביו משום שאין זה הפסד ממון, אלא רק מניעת רווח.

מורה המלמדת ובאמצע היום מקבלת שיחת טלפון מאמה, המבקשת ממנה שתבוא לעזור לה ללכת לקופת חולים וכדו' אין המורה רשאית לעזוב את העבודה מיד, משום שיגרם נזק לבית הספר ולתלמידות בהיעדרותה. אלא תתנצל בפני אמה ותפייסנה, עד אשר ימצא לה מילוי מקום שיאפשר לה לצאת ולסייע לאמה.

פוסקי דורנו¹ דנו אודות אב המבקש מבנו שייכנס עימו בעסק האב. ולמעשה אותו בן, אם ייכנס עם אביו בעסק שלו, ירוויח פחות מאשר אם יעשה את אותה עבודה במקום אחר. וכתב שזה לכאורה רק מניעת רווח ועל כן אם אביו מבקש ממנו הוא מחויב בכך. אמנם כתבו בהמשך דבריהם לחלק אם מדובר במניעת רווח חד פעמית, או מיעוט רווח ופרנסה קבועה שבזה כתב לומר שאין הבן מחויב. והרי זה כאילו משל בן.

ולפי דבריהם אדם הנזקק לטפל באביו החולה יום יום באופן קבוע, ובשל כך מתבטל ממלאכתו, יפטר מטיפול באביו שהרי מדובר באופן קבוע, וזו היא תימה גדולה לומר כך. ואמנם יש לחלק בין סיוע בעסק שאין זה דאגה לגופו אלא רצון של האב שהעסק יצלח, ובזה יתכן שאינו מחויב כשמניעת הרווח היא קבועה, מה שאין כן בטיפול באביו החולה הרי זה חיוב גמור לכבד את אביו בגופו, ועל כן למרות שזה מניעת רווח קבועה יהיה מחויב בטיפול באביו. אמנם יכול הוא לשכור מישהו שיעשה עבורו את הטיפול באביו אבל אז יצטרך לשלם את

1. בן יכבד אב עמ' ס"ז הערה ל"ד 1.2 קמ"ח

מעשה אבות

סיפור מהחיים

כשהיו באים לכבד את הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל בסנדקאות, בנימוק שזו זכות עבור הרך הנולד, היה מורה לכבד קודם כל את הסבא מצד האב או מצד האם, בנימוק כי "הזכות הגדולה ביותר עבור התינוק, שעל ידו יקיים אביו את מצוות כיבוד אב והוראת חז"ל שחייב אדם אף בכבוד חמיו".

וכשדיבר פעם עם בנו יחידו על הכרת הטוב לאמא, התבטא: מעולם לא אמרתי לאמא "לא". והוסיף, בגיל עשר התחלתי לחשוב: מה זה לומר לאמא תכיני לי כוס תה... מדוע צריכה אמא לשרת אותי הרי אני הוא החייב לשרת אותה.. ומאז הפסקתי לבקש ממנה כל דבר שיכולתי לעשות בעצמי. (יגילו במלכם)

סיפר רבי לוי שיינין: בחור משייבת 'תפארת ציון' קיבל מברק מביתו שאימו אושפזה בבית החולים, וכי עליו לחזור לביתו. שלח אותי הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל, שהיה אז ר"מ בישיבה, יחד עם הבחור המדובר, לשאול את מרן החזון איש זצוק"ל מה לעשות וכיצד לנהוג. כמדומה שמתחילה שאל החזון איש האם יש לבחור אחים ואחיות נוספים, ולאחר מכן שאל: מי חתם על המברק? והשיב הבן - אבא. ועל כך הגיב החזון איש ואמר: אם כך, צריך לנסוע. עקב השעה המאוחרת והנסיעה הארוכה הצפוייה למקום מגוריו, הורה לו החזון איש "שלח מיד עתה מברק שתגיע מחר בבוקר בס"ד. ומיד נטל החזון איש את עטו וניסח את לשון המברק שישלח: "אחשוב לבוא מחר". כיוצא בדבר שח הגאון רבי יעקב דוד איראם. בחודש אלול תשי"א, חלה אבי ז"ל ובאמצע השיעור בישיבה הובא לידי מברק מהבית בשווייץ, שתיכף אחזור הביתה. רצתי מיד למעונו של מרן החזון איש זצוק"ל לשאול האם מחויב אני לנסוע לביתי בשווייץ. הוא בדיוק עמד לצאת מביתו, וכשהגעתי התעכב בפרוזדור והצגתי את השאלה בפניו. נעמד החזון איש והרהר כמה רגעים ולפתע נענע בראשו לצדדים (והייתה לי הרגשה באותה עת שזה כבר "לאחר מעשה") אחר כך שאל אותי: מה אתם יכולים לעזור בנסיעה הביתה? ומיד הוסף ושאל: מי חתם על המברק? והשבת: אמא. אמר החזון איש זצוק"ל, אם כן זו כבר שאלה של כיבוד אם ואתה מחויב לנסוע. בינתיים התחלתי לסדר את הפספורט ולמחרת הגיע מברק המבשר לי לומר 'קדיש'...

סיפר הגאון הצדיק רבי זאב (וועלוול) אידלמן זצ"ל. פעם שלח מרן הגר"ח סולובייצ'יק את בנו מרן הגרי"ז אל בית הדואר כדי לקנות בול ולשים על המעטפה ולשלחו בדואר. והנה בדרך פגש הוא את אבי זצ"ל, ואמר לו כי יש בידיו בול ויכול הוא לתת לו אותו ועל ידי כך תיחסך ממנו ההליכה לדואר. אולם מרן הגרי"ז סירב באומרו: דער טאטע האט מיר געזאגט זאל איך קויפן דעם בול, ביי דעם פאסט... (האבא אמר לי שאקנה את הבול בדואר..)

פעם חזר אחד מבניו של מרן הגרי"ז משליחות שנשלח לקנות דבר מה, ובחזרתו סיפר כי כאשר קנה את הדבר, נודע לבעל החנות כי הוא מבניו של מרן הגרי"ז ובשל כך חפץ המוכר לעשות לו הנחה גדולה, אולם הוא סירב ושלם את מלוא המחיר..

כששמע על כך מרן הגרי"ז הגיב: עברת בזה על מצוות כיבוד אב. כי אותו מוכר היה חפץ לעשות את ההנחה רק בגלל ששמע שאתה מבניי, ועל ידי סירובך מנעת ממנו לכבדני, א"כ עברת על מצוות כיבוד אב!

(עובדות והנהגות לבית בריסק)

רב הנסתר

מאמר חז"ל או מעשה רב בנושאי מצוות כיבוד הורים נטמנו בתמונה, גלו ושלחו לנו, ואולי תזכו בפרסים!

horeinuorg@gmail.com
או בפקס: 077-6021640

פתרון חידת 'רב הנסתר' לפרשת יתרו

כאשר קיימות מחלוקות בין הורים גרושים, יזהר הבן מאוד לשמור על עמדה נייטרלית, משום שהבעת דעה לטובת צד אחד היא פגיעה בצד שני. ותמיד יתייעץ עם מורה הוראה מומחה בהלכות כיבוד או"א בשאלות מעשיות.

הודעה תשלח לפותרים נכונה שעלו בגורל.

ומורה הוראה מומחה בענייני כיבוד אב ואם. והשי"ת יערה רוח חכמה והתעוררות להורים ולכל העוסקים בעניין, שיידעו שצריך לפנות בכל שאלה המתעוררת, לרב גדול המומחה בהלכות כיבוד אב ואם, ולא להסתמך חלילה על חוות דעת של מטפלים עצמאיים הממהרים לזלזל בכבוד ההורים. והנושא כואב ורחב מאוד ובהזדמנות אחרת צריך באמת לכתוב על כך יותר בהרחבה.

לגופו של עניין, לגבי השאלה הראשונה - הלכתית, ברגע שקבלת את התכשיט במתנה הוא שלך ואת יכולה לעשות בו מה שאת רוצה, כולל למכור אותו. אולם ראוי להיזהר מאוד מלפגוע ברגשות האמא, כאשר כן מדובר שהיא זאת שהעניקה את המתנה ויכול להיות שתיפגע מכך ואסור לצערה בשום דרך. אולם, חשוב לומר שלפעמים היא דווקא שמחה שבסופו של דבר זה יהיה לתועלת ועל כן ראוי לשאול אותה בדרך עקיפה מדוע דווקא בחרה בתכשיט זה וכדו'

לגבי שאלתך השנייה - האיסור לתקן את אביו בדבר הלכה הוא מכיון שסותר את דבריו ונראה כמזלזל בו או בהוראותיו. אולם אם מדובר בדרך טבעית שאינה סותרת את דבריו אלא להיפך, מסייעת לו לומר את אותו דבר בדרך יותר מובנת ובהירה, הרי אין בכך סתירת דבריו. אולם צריך להיזהר שהסיטואציה לא תהיה בצורה כזאת שהוא נבון ומתבייש שאז ייגרם לו צער מכך. והדבר הנכון ביותר הוא שתשאלי אותו ישירות בדרך של כבוד ובקשת רשות, האם הוא רוצה שיתקנו אותו אם הוא מדבר בשפה לא מדויקת, או שמעדיף שלא, ואז אסור משום שזה מצער.

שלוש וברכה. לאחרונה אני קוראת בכל שבוע את העלון השבועי (באנגלית) שלכם ומאוד נהנית. תודה רבה. יש לי שתי שאלות ופשוט אין לי למי לפנות שאני יודעת שהוא רב או מורה הוראה בהלכות כיבוד אב ואם. (ובאמת אני מתפלאת איך בכמה תחומים כמו ממון או כשרות וכדו' יש רבנים מומחים, ואילו בעניין כיבוד אב ואם שיש שאלות שיכולות להיות חמורות מאוד אין לי כתובת ברורה)

ועכשיו אכתוב את השאלות ואני מקווה שתוכלו למצוא רב שיענה עליהן. השאלה הראשונה היא אם קבלתי מתנה מאמא תכשיט בהזדמנות אחת, ואני לא אוהבת את התכשיט הזה, האם מותר לי למכור אותו ולקנות משהו אחר או שזה ייראה זלזול או פגיעה באמא. השאלה השנייה, שאני מאוד אוהבת עברית תקינה ואבא מדבר בעברית ואנגלית מעורבת, ומדי פעם טועה. האם אני יכולה לתקן אותו כשטועה בשפה, או שזה כמו דבר הלכה שאני לא יכולה להעמידו על טעותו אלא בדרך מסוימת ובדרך כלל צריך לשתוק ולא להתנגד ולחלוק. אבל השאלה היא כמו שכתבתי, לגבי טעויות בשפה האם מותר לי לתקן אותן? שוב תודה על החומר הרב שאתם שולחים ב-Newsletter השבועי.

לום וברכה. אכן יש בעיה אמיתית אודות הצורך במורי הוראה להלכות כיבוד אב ואם. ויותר מכך יש תמיהה על גורמים טיפוליים שונים שאינם מוסמכים להכריע בדיני נפשות אלו, ומנצלים את המצב שאין בתי הוראה ורבנים מומחים בעניינים חמורים והלכות אלו, ופוסקים על דעת עצמם, ללא שאלת רב

תורת אמן

עיון והתבוננות

והנה הרלב"ג משיב ומבאר תמיהה זו שאנו לומדים מכאן שהפגיעה בנפש האדם חמורה הרבה יותר מפגיעה בגופו. ולכן כאשר הוא בקללה שמקלל את אביו ואמו פוגע בנפשם, הרי זו פגיעה חמורה יותר מפגיעה בגופם. ובלשונו של הרלב"ג: והטיל בזה עונש יותר גדול מהעונש שהטיל על הכאת הוריו... וזה כי זה יישרנו להשיג שהנפש האנושית היא יותר נכבדת מהגוף, ולזה יהיה העונש על הקללה יותר חזק, כי היא דבקה בנפש. עד כאן לשונו.

ובטעם הדבר הזה כתב החזקוני לפי שקללה שייכת אצל אדם הכועס גם כלפי מעלה, כלפי הקב"ה, והרי הוקש כבודם לכבוד הקב"ה, אבל בהכאה לא שייך הכאה כלפי מעלה. וכך כותב גם בתורה תמימה.

ובפירוש הרא"ש על התורה כתב, ועוד יש לומר לפי שמקלל יכול לעשות הרעה הזאת בין מחיים (של הוריו) בין לאחר מיתה. אבל מכה אינו אלא מחיים ועל כן יש להחמיר על המקלל. ולמעשה רואים כאן בדברי הרא"ש חידוש להלכה שהמקלל אביו ואמו אפילו לאחר מיתתם, יכול להתחייב עפ"י עדים והתראה חיוב מיתה.

ההבדל בעונש בין מכה אביו ואמו למקלל

על הפסוק בפרשה "ומכה אביו ואמו מות יומת" (כ"א, ט"ו) מצינו בגמ'¹ שמכה אביו ואמו מיתתו בחנק, ואילו מקלל אביו ואמו מיתתו בסקילה, שהיא מיתה יותר קשה וחמורה. ולכאורה צריך ביאור מדוע החמירה התורה במקלל יותר מאשר במכה אביו ואימו, והרי הדעת נותנת להיפך, שלהכות פיזית זה הרבה יותר חמור מאשר לקלל, האם לא כך?

הרמב"ן בפירושו על התורה מבאר שהתורה הענישה את המקלל בעונש יותר חמור משום שזה יותר מצוי ונפוץ שאנשים מקללים בפיהם. ועל זה ראתה התורה חשיבות רבה יותר לעצור את התופעה. וזה לשונו: מפני שחטא הקללה מצוי יותר, שהכסיל כאשר יעוס והתקצף וקילל באביו ואימו ומלכו (הקב"ה. ה.) תמיד כל היום, והעבירה כפי מציאותה תמיד, צריכה ייסור גדול. עד כאן לשון הרמב"ן.

ביאור נוסף מביא על כך, מפני שיש במקלל אביו ואימו חטא גדול יותר מפני שהיא בהזכרת ה'. והנה צריך להענישו על חטאו באביו ואימו ועל אשר נשא שם ה' אלוקיו לפשע וחטאה. ע"כ.

הקב"ה תכנן את מסירת התורה והאמונה - עם מצוות כיבוד אב ואם! מתוך שיעוריו של הרה"ג שמעון שפיצר שליט"א - נמסר ע"י מכון 'הבינני'

נח וכו' והוא [יעקב] שהכריז על עצום וגדול ורב בין החרטומים והמכשפים והוברי שמים, ואמר בפרסום: "אבי הגיד לי כי אבי אביו ראה בריאת העולם, שהמבול כמו בריאות העולם הוא, ומי שמודה במבול על כרחו מודה בחידוש העולם". ועוד שהיה שם בן נח שראה את אדם הראשון היודע שהוא בעצמו היה יחיד בעולם בלא אב ואם.

היו אומר: כשבא פרעה ואמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", היו אנשים שאמרו לו: "אינך מדבר לעניין! וכי סיפורי בדויות אנו מספרים לך?! הלא את מה ששמענו מאבותינו אנו מספרים לך!".

מבאר ה'משך חכמה': מאחר שאנו מבינים שכל יסודות היהדות מושתתים על המסורת העוברת מדור לדור, לכן היה מקום גדול לומר שמצוות כיבוד אב ואם דוחה את כל המצוות שבתורה, כי דור יבזה אביו וילעג למוסרי הקבלה, יגרום ח"ו שתפסוק תורה מישאל. אם לא יקשיב הבן לאביו הוא יהיה שרוי בסכנה גדולה מאוד, כי יסתום בזה את צינור האמונה. לכן הייתי אומר שמוטב לחלל שבת אחת ובלבד שלא לעבור אל מצות כיבוד אב ואם. לפיכך הוצרכו חז"ל לדרוש שאין מצות כיבוד אב ואם דוחה

שום מצוה ממצוות התורה.
יסוד נפלא הוא עד מאוד וחייבים לזכור אותו בכל עת, שכלל שיוסיף האדם להכניע את עצמו לאביו ואמו, כך יוסיפו להשתרש בו יסודות האמונה הפשוטים. והפלא הוא שכלל זה קיים אע"פ שאין אביו מדבר עמו כלל עניינים של אמונה, כי כך תיקן הקב"ה בסדר הבריאה, שבאופן זה תשתרש האמונה בלב האדם. הקב"ה עשה פעם אחת בלבד ששת ימי בראשית, פעם אחת יציאת מצרים, פעם אחת קריעת ים סוף, פעם אחת מעמד הר סיני ותו לא. כי חשבנו היה שכל אלו יעמדו לנגד עיני בני ישראל על ידי שיקיימו מצות כיבוד אב ואם

ב'משך חכמה' על הפסוק "איש אמו ואביו תראו" הביא את מאמר חז"ל: **תיראו** - אולי אפילו אמרו לו לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה ישמע להם? לא. שהרי גם הציות להם כפוף להמשך - "ואת שבתותי תשמורו" כולכם חייבים בכבודי! והקשה: מה צריך לימוד בשביל כך, הלא סברא הוא, וכפי שאמרו בגמרא שאל בן אלמנה אחת את ר' אלעזר: אבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם? אמר ליה: הנח כבוד אמך ועשה כבוד אבך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אבך. אף כאן, סברא הוא, הנח כבוד אבך ועשה כבוד השי"ת, שאתך ואבך חייבים בכבוד השי"ת.

מבאר ה'משך חכמה': על יסוד כיבוד אב ואם עומדת כל היהדות, שהרי הסיבה שבגללה מאמינים בני ישראל לדורותם בקבלת התורה בהר סיני, הוא מפני שאבות אבותיהם היו באותו מעמד, והם מסרו את מה שראו עיניהם לבניהם, ובניהם לבניהם אחריהם, וכן עד עולם. אפשר להשוות זאת (להבדיל) לשואה האיומה שהתרחשה לפני כמה עשורים בלבד, שאנו רואים איך כל פעם מחדש צצים אנשים תימהוניים ומנסים

להכחישה, ומיד באים אחרים שהיו בשואה או שאבותיהם היו שם או סביהם, ומעידים על זוועותיה כדי להשתיק את קול המכחישים. אף כאן, כיון שבאים בני אדם להכחיש את מעמד הר סיני, מיד מספרים להם האחרים מה ששמעו מאבותיהם והם מאבותיהם וכן הלאה עד לדור הראשון שעמדו רגליהם על הר חורב.

וזה לשון הרמב"ן בדרשתו על שבח התורה: התורה מאירת עיניים אפילו בסיפורים ובמעשים שבה, שכולם חכמה גדולה ושורש האמונה, שהרי אתה יודע מפשטי הכתובים שעמרם אבי משה ראה לוי, והוא ראה יעקב, ויעקב למד תורה מפי שם בן

1. קידושין לא:

לעילוי נשמת
מנחם מנדל בן יהושע דב

לרפואה שלמה
רפאל משה חיים בן חנה

לזרע של קיימא
בעילום שם

לזיווג
שמואל צבי אלימלך בן רבקה

להצלחה וס"ד
משה בן אסתר

הורינו
הורים מקו הלב

יו"ל ע"י ארגון הורינו לחיזוק מצוות כיבוד אב ואם
בנשיאות מרן הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א ובהכוונת גדולי ישראל
ע"ר 580780617 | רח' יוסלה רוזנבלט 2 ירושלים.

תרומות יתקבלו בברכה. אפשרויות הנצחה בעלון ובכלל פעולות הארגון לע"נ הוריהם או יקיריהם ולזכות פרנסה והצלחה, זש"ק זיווג - למען ייטב לך!

לקבלת גיליון הורינו השבועי במייל כתבו לנו "צרפו אותי" לכתובת המייל, וכן לפניות בנושאי תוכן, פתרון חידת 'רב הנסתר' ולפרסום סיפורים אישיים
בנושאי כיבוד הורים: horeinuorg@gmail.com | או בפקס: 077-6021640 | [Zelle: dedications@horeinu.org](mailto:dedications@horeinu.org)